

14. Swedish Law on Responsibilities for Internet Information Providers / Law and Electronic Commerce. – Vol.13 // University of Michigan, Kluwer Law International, 1996.

15. Vsesvitnja konvencija pro avtors'ke pravo 1952 p. (peregljanuta v Paryzhi 24 lypnja 1971 r.) // Intelektual'na vlasnist' v Ukrai'ni: pravovi zasady ta praktyka. – Nauk.–prakt. vyd.: U 4–h t. / Za zag. red. O. D. Svjatoc'kogo. – T.1: Pravo intelekt. vlasnosti. – K.: Vydavnychyj Dim «In Jure», 1999.

16. Pro avtors'ke pravo i sumizhni prava: Zakon Ukrai'ny vid 11 lypnja 2001 p. №2627–III // VVR Ukrai'ny. – 2001. – №43. – St.214 (v chynnij potochnij redakcii' vid 13.01.2016).

17. Pro zahyst informacii' v avtomatyzovanyh systemah: Zakon Ukrai'ny vid 5 lypnja 1994 p. №80/94–VR // VVR Ukrai'ny. – 1994. – №31. – St.286 (v chynnij potochnij redakcii' vid 19.04.2014).

Stovpets O. V., PhD in Philosophy, Associate professor, Odessa National Maritime University, Doctoral, Ukrainian National Pedagogical University named after K. Ushynsky (Ukraine, Odessa), a.stovpets@gmail.com

Social–philosophic problematics for the Intellectual property protection in the context of global information exchange

The article analyzes actual problems within modern system for Intellectual Property protection in Ukraine and the rest of the World. Also it has been considered the new specifics that globalization processes acquire under the influence of information imperative.

The aim of this research is the social–philosophic comprehension for controversial aspects of the Intellectual Property protection system's functioning, in the context of global informational processes that determine the important vectors of post–industrial society's development.

Methodological grounds in respect of studying of social contradictions inside the Intellectual Property Protection System is based upon a systemic approach, as well as a comparative, dialectical, structural & functional methods.

It was found that global informatization has a specific impact for the Intellectual Property Institution. There is an obvious need for harmonization of national intellectual property regimes towards unification. However, current trend in the reform of protection system for intellectual activity results, threatens to remain unbalanced with the public interest.

Optimal regime for the Intellectual Property protection probably should be more flexible to ensure the implementation of international legislation in the field of intellectual–legal relations. Contemporary post–industrial reality demands the greater access to knowledge and innovations to be granted to the Society – also through limiting terms of the exclusive intellectual property rights, reducing the cost for legal access to intellectual products, more active introduction of free licenses, open content, etc. On the whole it should come to the expanding of the «public domain» concept's meaning, and narrowing the «copyright» total monopoly.

The reflection on abovementioned issues is performed within the monographic social–philosophic research for Intellectual Property Institution as one of the most significant social institutions of postindustrial postmodern society in the era of information.

Keywords: Intellectual Property, globalization, informatization, Society, the balance of interests, the «copyleft» concept, unequal exchange.

Стовпец А. В., кандидат философских наук, доцент, Одесский национальный морской университет, докторант, Южноукраинский национальный педагогический университет им. К. Д. Ушинского (Украина, Одесса), a.stovpets@gmail.com

Социально–философская проблематика охраны интеллектуальной собственности в условиях глобального информационного обмена

Проанализированы актуальные проблемы существующей системы охраны интеллектуальной собственности в Украине и мире на фоне глобализационных процессов, обретающих новую специфику под влиянием информационного императива.

Целью статьи является социально–философское осмысление противоречивых аспектов функционирования системы охраны интеллектуальной собственности в контексте глобализационных и информационных процессов, определяющих важные векторы развития постиндустриального общества.

Основу методологии исследования социальных противоречий системы охраны интеллектуальной собственности составляет системный подход, а также компаративный, диалектический и структурно–функциональный методы.

Выяснено, что глобальная информатизация оказывает специфическое влияние на институт интеллектуальной собственности. Возникает потребность в гармонизации национальных режимов охраны интеллектуальной собственности в направлении унификации. Однако современные тенденции реформирования системы охраны результатов творческой, интеллектуальной деятельности грозят дисбалансом такой системы с общественными интересами.

Оптимальный режим охраны интеллектуальной собственности, вероятно, может быть обеспечен внедрением более гибкого законодательства в сфере интеллектуально–правовых отношений. Современные постиндустриальные реалии требуют предоставления обществу более широкого доступа к знаниям и инновациям – в т.ч. путём сокращения сроков действия исключительных

имущественных прав интеллектуальной собственности, снижения стоимости легального доступа к интеллектуальной продукции, более активного внедрения свободных лицензий, открытого контента. В целом речь идёт о расширении содержания концепции «всеобщего достояния» и о сужении монополии «копирайта».

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, глобализация, информатизация, общество, баланс интересов, концепция «copyleft», неэквивалентный обмен.

* * *

УДК 316.33(477)

Черниш Т. М.,
вчитель початкових класів спеціалізованої школи
№155 з поглибленим вивченням англійської мови
(Україна, Київ), valentina–voronkova@yandex.ru

ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ВИМІРИ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРЕТИКО–КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

Визначається теоретико–концептуальний контекст методологічних засад інформаційного суспільства, що потребує пояснення структури методологічного пошуку методів дослідження інформаційного суспільства. З'ясовано підходи до визначення предмета інформаційного суспільства та визначено методологічні принципи аналізу проблем інформаційного суспільства. Розкрито критерії аналізу інформаційного суспільства як цілісного соціокультурного організму та обґрунтовано концептуалізацію інформаційного суспільства в контексті кардинальної зміни структури і характеру методу соціального розвитку. Зроблено висновок, що в основі методологічних підходів – цивілізаційні виміри інформаційного суспільства.

Ключові слова: інформаційне суспільство, методологія, епістемологія, методологічні підходи, структура методологічного підходу, критерії інформаційного суспільства, цивілізаційний підхід.

Епістемологічні виміри методологічних підходів до аналізу проблем інформаційного суспільства означають теоретико–пізнавальне відношення до обраної проблеми та сприяють культивуванню знань про інформаційне суспільство. Термін «епістемологія» походить (від грец. episteme – знання і logos – слово, вчення). По своїй природі епістемологія передбачає деяку метафізику (погляд на існуюче та взаємовідносини між існуючими предметами). Епістемологія знаходиться у парадоксальному положенні пошуку знання про знання, застосовуючи розум як компонент пізнання. У нашому випадку – це знання про інформаційне суспільство. Епістемологія виступає як дослідження природи пізнання і всього, що з ним пов'язано [1].

Звернемося спочатку до поняття «методологія», що складається зі слів «метод» (гр. methodos – спосіб пізнання, дослідження явищ інформаційного суспільства, дослідження явищ суспільного та економічного життя) і «логос» (від logos – поняття, думка, розум). З точки зору креативного відношення до дискурсомислення інформаційного суспільства методологія може бути визначена як вчення про способи фіксації результатів дослідження моделей інформаційного суспільства, наукових парадигм, до яких тяжіють ті чи інші вчені, логічну організацію, методи і засоби пізнання феноменів інформаційного суспільства, що мають свій понятійно–категорійний апарат, свою будову і структуру. Як зазначає М. Бак, «Цей варіант стратегії ґрунтується на постнекласичній науці, в першу чергу, на теорії самоорганізації, теорії дисипативних структур, синергетиці, автопоезисі» [2, с. 113].

Проблеми інформаційного суспільства вивчали Р. Арон, І. Валлерстайн, П. Варіліо, З. Бжезинський,

Д. Белл, Дж. Гелбрейт, Ю. Габермас, С. Гантінгтон, Е. Гідденс, М. Горхаймер, Р. Дарендорф, П. Друкер, Д. Еймор, А. Етціоні, М. Кастельс, Н. Луман, М. Маклюен, Ф. Махлуп, У. Магурана, Дж. Нейсбіт, А. Портер, Р. Престус, М. Райх, П. Сенге, А. Турен, О. Тоффлер, Ф. Фукуяма, Р. Хагчесон, Т. Хусен.

Серед українських дослідників слід виділити таких вчених, як В. Андрущенко, О. Базалук, В. Вашкевич, В. Воронкова, О. Дзьобань, В. Даніліян, І. Дударєва, Д. Дубов, Н. Крохмаль, О. Кивлюк, Н. Кочубей, О. Кравченко, В. Кремень, С. Куцепал, Я. Любимий, С. Лях, С. Мартинюк, В. Огнев'юк, М. Ожеван, В. Попов, Г. Почепцов, О. Пунченко, С. Рик, Д. Свириденко, О. Скубашевська, О. Соснін, М. Степико, А. Ярошенко.

Серед російських вчених – Ф. Абдеєв, Н. Вінер, В. Іноземцев, С. Кара-Мурза, К. Колін, В. Князев, С. Курдюмов, А. Лазаревич, В. Налімов, А. Панарін, І. Пригожин. В статті враховані основні положення Декларації побудови інформаційного суспільства (Женева, 2003), Плану дій Туніського договору (Туніс, 2005), підходи і перспективи розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що є в Заяві ВВУЮ+10 про виконання рішень, які прийняті у 2003–2005 рр. та в розробленій ВВУЮ+10 Концепції на період після 2015 р. (Женева, 2014).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблемна ситуація. Інколи поняття «методологія» використовується як система принципів діяльності і сукупність методів, що пояснюють все, що пов'язане з інформаційним суспільством. Методологія включає в себе способи фіксації результатів в осягненні такого феномена, як інформаційне суспільство, пізнання його проблем в контексті гностазації світу–соціуму–природи–людини у кореляції з інструментами, за допомогою яких осмислюються феномени–факти–явища конкретної реальної дійсності – інформаційного суспільства. Слід виділити дві основні функції методології: з однієї сторони, це внутрішня організація, з іншої – регулювання процесу пізнання і діяльності людей в адитивності з культурологічними процесами інформаційного суспільства. Методологічний механізм осягнення проблем інформаційного суспільства передбачає, що в історичній свідомості людини створюється ідеальна модель інформаційного процесу, в якому запрограмована мета інформаційної діяльності, – відмічає В. Вашкевич [3, с. 64–69].

Мета наукового дослідження – концептуалізація філософських засад методологічних підходів до аналізу проблем інформаційного суспільства.

Дана мета реалізується в наступних задачах:

- визначити методологічні засади інформаційного суспільства;
- дослідити структуру методологічного пошуку методів дослідження інформаційного суспільства;
- з'ясувати кореляції–відносини визначення предмета інформаційного суспільства;
- визначити методологічні принципи до аналізу проблем інформаційного суспільства;
- розкрити критерії аналізу інформаційного суспільства як цілісного соціокультурного організму;
- обґрунтувати, що означає інформатизувати суспільство в контексті кардинальної зміни структури і характеру соціального розвитку.

Обговорення проблеми. Епістемологічні виміри методологічних підходів до аналізу проблем інформаційного суспільства потребують пояснення структури методологічного пошуку методів дослідження інформаційного суспільства. Це сформована в мисленні суб'єкта система елементів, що використовуються для пізнання об'єкта і предмета дослідження. Структура як методологічна система репрезентує собою чуттєві, емотивні, мотиваційні, ментальні моделі і механізми осягнення дійсності у контексті різних трансформацій сучасного соціуму. Наприклад, формування нового механізму регулювання відносин в інформаційному соціумі у якості елементів цієї діяльності включає визначення принципів і норм діяльності, інструментів впливу на суб'єктів у ракурсах переходу від індустріальної технології до інформаційно–комп'ютерних моделей, методів встановлення і реалізації відносин, їх складу, правоповноважень, способів формування інституційно–правових структур індустріальної цивілізації, яка підготувала всі техно–технологічні умови для переходу людства у новий тип цивілізаційного буття в умовах глобалізації [4]. Випадіння будь–якого елементу з структури діяльності цивілізаційного соціуму робить регулювання неможливим.

Як свідчить аналіз, логіка організації і послідовності діяльності у «техно–інформаційній цивілізації» – це споглядальне формування елементів структури інформаційної діяльності, що визначає характер всіх взаємозв'язків інформаційної діяльності як єдиного цілого. При цьому синергетично–рефлексивне обґрунтування дослідження проблем інформаційного суспільства включає в себе онтологічні, гносеологічні і формально–логічні форми пізнання: 1) *онтологічний аспект* («логіка речей») пізнання свідчить про необхідний взаємозв'язок явищ і предметів об'єктивного світу, що передбачає мисленнєве встановлення взаємозв'язку елементів, що включаються в структуру діяльності; 2) *гносеологічний аспект* («логіка знання») пізнання, тобто встановлення необхідного зв'язку понять, за допомогою яких пізнається сутність, смисл та істина досліджуваних явищ з метою передбачення наслідків людської діяльності; 3) *формально–логічний аспект* логіки в методології дослідження (логіка доказу і спростування) проблем інформаційного суспільства виявляється в необхідному зв'язку суджень, формах побудови ідеального образу майбутньої діяльності на основі уявлюваного образу (моделі) інформаційного суспільства, що несе з собою зміну існуючих соціальних закономірностей. Формальна логіка потребує дотримання субординації загального і часткового, що не дозволяє підміняти предмет дослідження. В. Воронкова зазначає: «Для створення синергетично–рефлексивної моделі слід використати такі концептуальні категорії, як мультиплікативність, соціальне середовище, взаємодія масштабів, власне інформаційне поле соціосистеми, рефлексивна взаємодія систем, «мультиплікативність» суспільно–активних значень, що проявляються внаслідок збільшення кількості інформаційних потоків» [5, с. 86].

Отже, при аналізі проблем інформаційного суспільства логіка мислення при формуванні ідеальної моделі дій для досягнення поставленої цілі включає: 1) відбір взаємопов'язаних операцій процесу діяльності («логіка речей»); 2) встановлення взаємозв'язків окремих елементів і визначення послідовності їх виконання, прогнозування

результаті («логіка знання»); 3) дотримання законів формальної логіки («логіка доказу і спростування»), що забезпечує цілеспрямованість мислення, концентрацію його на предметі діяльності чи пізнання, а на практиці упровадження інформаційного соціуму – на рівні глобальних, загальнолюдських, інтересів інших рівнів. Зміст елементів методології пізнання інформаційного суспільства як складного соціального феномена в його динаміці розвитку формується на основі певних принципів, виходячи з цілі суб'єкта діяльності, тобто зміст визначається методологічною позицією суб'єкта, певною точкою зору відносно чогось та відображенням інтересів суб'єкта діяльності [6].

Епістемологічні виміри методологічних підходів до аналізу проблем інформаційного суспільства зводяться до пояснення факторів мультиінформатизації соціуму: 1) наукова позиція як основа визначення методів і засобів пізнання; 2) інтерес суб'єкта пізнання (економічний, науковий, гуманітарний); 3) цивілізаційна ідентичність суб'єкта пізнання; 4) вроджені якості особистості суб'єкта пізнання; 5) професійні якості і рівень підготовки суб'єкта пізнання та інші. У якості провідної основи методології наукового дослідження інформаційного суспільства може виступати наукова позиція дослідника, що виявляється у різних наукових підходах до виявлення базових понять, визначення сутності соціальних та економічних явищ, логіки формування і реалізації соціальних (економічних) відносин, методів практичної діяльності. На думку А. Лазаревича, методологія наукового дослідження інформаційного суспільства включає у якості першооснови інформаційної технології – раціоналізацію інтелектуальної діяльності людини, раціоналізацію у відповідності з доцільністю, детермінованою комунікаційними смислами» [7, с. 170].

Теоретичні наукові положення, будучи основою позиції суб'єктів протилежних напрямків, впливають на методологію дослідницької і практичної діяльності та пізнання. Методологія формування, синергетично-рефлексивної моделі розвитку і реалізації цивілізаційних і міжцивілізаційних відносин відображає широкий спектр різнорівневих інтересів. У якості нормативної провідної основи тут виявляються цивілізаційні цінності, морально-духовні якості, образ життя народів. Сформульована віртуальна реальність у вигляді ідеальної моделі майбутньої діяльності може бути матеріалізована у технологічній карті, комп'ютерній програмі, перспективних планах та інших алгоритмах інформаційного процесу. Механізми внутрішніх взаємозв'язків ідеальної моделі майбутньої діяльності з реальним процесом розкриваються у змісті поняття «логос», що корелюється зі словами «думка», «слово», «смісл» об'єкта і предмета дослідження. Змістовна думка відображає сутність і змісту речей і явищ інформаційного суспільства, сутність і зміст яких повинен бути адекватним і співпадати з смислом речей і явищ.

Таким чином, слово «логос» відображає думку і смисл буття, їх реальну єдність, що проявляється у діяльності людей, а методологія може бути визначена як «логос буття», що сприймається людиною через посередництво розуму та його історичної свідомості. Реальний зміст «логосу» інформаційного суспільства як його ідеальної моделі може бути розкрито через характеристику елементів, що його складають: 1) структура інформаційної діяльності; 2) логіка організації і послідовності інформаційної

діяльності; 3) методи і засоби інформаційної діяльності [8, с. 122–134].

Епістемологічні виміри методологічних підходів до аналізу проблем інформаційного суспільства свідчать, що структура методології інформаційного суспільства сприяє раціоналізації факторів культури, науки, знання і сприяє поглибленню предмета дослідження. Епістемологічні виміри методологічних підходів до аналізу проблем інформаційного суспільства включають нові горизонти у пізнанні предмета інформаційного суспільства: 1) дослідження інформаційних процесів сучасного інформаційного суспільства; 2) дослідження інформаційного світу як комплексу референцій (свідчень), які транслюються через посередництво кодів–сигналів, що включають весь арсенал мультизнакових засобів–модусів пізнання світу, його геоцінностей і геокультури, – відмічає В. Нікітенко [9, с. 255–259]. У рамках вузького підходу до аналізу проблем інформаційного суспільства основними напрямками дослідження є: 1) переорієнтація інформаційної економіки на вирішення задач в інтересах всього суспільства; 2) сприяння соціально–економічному розвитку відсталих держав до ширококосмусового доступу до Інтернет; 3) пізнання мультисигналів–мультикодів інформаційного суспільства як проблем якісно нової складності; 4) подолання кризи управління і нездатності управляти світовими процесами; 5) орієнтація на розвиток електронного управління. У другому напрямку дослідження інформаційного суспільства предметне поле є достатньо широким, вивчається світова цивілізація як цілісність, що є інформаційною цивілізацією, а окремі мультипроцеси пов'язані з логіко–математичними, логіко–семантичними, мультисеміотичними полімоделями – структурами і з такими ж засобами передачі інформації на всіх рівнях. У цьому відношенні відсутні єдині методологічні підходи та шляхи вирішення проблем філософії інформаційного суспільства [10].

Епістемологічні виміри методологічних підходів до аналізу проблем інформаційного суспільства розглядаються в контексті цивілізаційного чи культурологічного підходу, який зводиться до того, що процес інформатизації здійснив вплив на еволюцію досліджень у сфері інформатизації, на автоматичні засоби обробки інформації – ЕОМ і кібернетики, науки про інформаційну обробку у ракурсах формалізації процесів – операцій, удосконалення мов алгоритмізації і програмування.

Глобальність інформаційного суспільства є плюральною, кожна цивілізація володіє власною логікою існування на шляху пізнання інформаційного суспільства та діалогу цивілізацій, а задача вчених – виробляти альтернативи розвитку майбутнього розвитку інформаційного суспільства. Тому предметом інформаційного суспільства є дослідження процесів інформатизації суспільства в їх динаміці в контексті герменевтизації інформації (повна чи неповна, адекватна чи неадекватна, достатня чи недостатня) та управління інформаційно–комунікативним процесом в умовах глобалізації, – відмічає Л. Осипенко [11, с. 251–260].

У зв'язку з цим виділимо логіку дослідження проблем інформаційного суспільства. *Онтологічна, чи системна, логіка* передбачає аналіз інформаційного світу в контексті використання принципів соціовзаємодії, соціокомунікації, соціоінтенції, соціотрансляції мультисигнальних інформаційних процесів у суспільстві, що включає всю сукупність

взаємопов'язаних проблем (економіка, освіта, національна інформаційна безпека, інформаційна війна). Вивчення кожної проблеми повинно здійснюватися у єдиному блоці з іншими, взаємопов'язаними проблемами інформації, інформаційного суспільства, інформаційної безпеки тощо.

Гносеологічний аспект логіки у формуванні методології інформаційного суспільства виявляється у тому, що в основі накопичених знань у різних сферах (економіці, соціології, політології, теорії управління, психології) здійснюється науковий аналіз і синтез реальної дійсності, а згідно отриманих знань прогноуються результати подальших дій щодо теоретичного пізнання суспільства з використанням програмування, антропології, інформаційного управління з врахуванням викликів глобалізації.

Демонстративна, чи формальна, логіка, з однієї сторони, дозволяє позбутися невірних уявлень про предмети і явища, помилкові рішення, а, з іншої, сприяє кращому взаєморозумінню взаємодіючих суб'єктів. Для відомого українського філософа О. Пунченка, «Аналіз підходів у науковій літературі до сутності сучасного етапу цивілізаційного розвитку людства свідчить, що «техно-інформаційну цивілізацію» слід екстраполювати на типові характеристики сучасної соціодинаміки, як «антропогенна цивілізація», «інформаційна цивілізація» [12, с. 209].

У рамках визначення предмета інформаційного суспільства будемо керуватися *трьома основними принципами*: 1) комплексний аналіз глобальних масштабних проблем, у яких знаходить виявлення постійно зростаючої взаємозалежності усіх країн світової системи, що проявляється і на розвитку інформаційного суспільства; 2) першочергове вирішення довгострокових проблем, рішень і практичних заходів, які не можуть бути розглянутими урядом окремих країн; 3) проникнення у суть всього комплексу сучасних економічних, політичних, культурних та інших проблем, які визначаються як «глобальні», – зазначає С. Савченко [13, с. 194–198].

Епістемологічні виміри методологічних підходів до аналізу проблем інформаційного суспільства свідчать, що в основі філософських засад методологічних підходів *наступні методологічні принципи*: 1) принцип, пов'язаний з «межами росту», що відбивається і на споживанні інформаційних благ, так як у всьому світі панує соціальна поляризація суспільства; 2) обмеження принципу детермінізму, так як нові концепції інформаційного суспільства базуються на нелінійності (на зміну одному типу суспільства йде більш прогресивний, а розвиток має амбівалентний характер свого прогресу); 3) біфуркації (розділення, пошуки вибору свого шляху у точках біфуркації чи поліфуркації); 4) дискретності інформаційного буття (у рамках однієї цивілізації можуть бути різні образи життя, відмінності у темпах життя, стиснення нормативного часу); 5) відмова від інструментальної, прагматичної раціональності, яка реалізується на основі базових цивілізаційних процесів, викликаних до життя принципово новою роллю у сучасному світі інформаційних технологій.

В основі філософських засад методологічних підходів до аналізу проблем інформаційного суспільства наступні критерії: 1) інформаційний, так як сучасний стан і тенденції глобального розвитку розглядаються як наслідки «техно-інформаційної революції». Могутність країни визначається об'ємом інформації (інтелекту): ноу-хау, патенти, технології, ліцензії, стан науки, освіти,

професійної робочої сили; 2) критерій розвинутості інформаційного ринку в умовах Інтернет-економіки, так як ринок є глобальним фактором ефективного господарювання (наприклад, нерегульований ринок цінних паперів формує віртуальну економіку); 3) критерій демократичності, в контексті якого функціональна соціально-економічна суть демократії проявляється у тому, що вона повинна реалізуватися на рівні креативного управління суспільством, тому є політичною та ідеологічною категорією; 4) критерій соціальності, в основі якого існує глобальна закономірність: суспільство виступає суб'єктом, а його члени об'єктом розвитку, а звідси держава повинна виконувати функції соціального регулятора. При дослідженні інформаційного суспільства слід також використовувати і специфічні методи: методи обробки емпіричних даних, якісного і кількісного вивчення реальності, детерміністські та ймовірнісні методи пізнання.

Таким чином, в результаті аналізу епістемологічних вимірів методологічних підходів до аналізу проблем інформаційного суспільства, можемо визначити, що предметом дослідження інформаційного суспільства є система міжцивілізаційних суспільних відносин, глобальний механізм регулювання міжцивілізаційних і міждержавних відносин, сучасні трансформаційні процеси, що здійснюються на рівні індивіда як окремої екзистенції, держави, суспільства, всієї цивілізації, що є інформаційною стратегією розвитку суспільства, та детермінуються інформаційною цивілізацією, яка в своїй основі представляє інформаційне суспільство, що перебуває у стані своєї динаміки і розвитку [14].

Інформатизувати суспільство – означає кардинально змінити структури і характер соціального розвитку, розробляти та упроваджувати нові види інформаційного обміну, а це потребує нової спіралі у розвитку інформаційних технологій, розвитку інформатизації як онтологічної та аксіологічної засади нового соціуму, що сприяє формуванню нового типу інформаційного буття. У нових умовах ери інформаційних технологій необхідно, щоб відбувся випереджаючий розвиток випередження свідомістю буття як у контексті індивідуальної діяльності, так і загальнолюдських інститутів. У подальшому необхідна якісна трансформація інтелектуального потенціалу соціосфери, що приведе до перетворення її в ноосферу. С. Ягодзінський вважає, що «Пронизуючи суспільне буття і по-новому структуруючи всі його форми, інформаційні мережі ніби «провокують» зміну існуючих соціальних закономірностей» [15, с. 5].

Слід зробити висновок. Людина стоїть перед необхідністю пізнання інформації як такої, і включає комунікаційно-діяльнісний смисл, що націлює людину на пізнання смислової моделі оточуючого світу людини-соціуму-цивілізації. Пізнання націлене на формування особистості як комунікаційної, що формується інформаційним суспільством та сприяє поглибленню інформаційно-комунікаційно-семантичного досвіду, націленого на пізнання особливостей інформаційного соціуму. Інформаційна культура особистості є наслідком культурно-цивілізаційного спілкування в масштабі Інтернет-галактики та вироблення інформаційних компетентностей, що дозволяють індивіду володіти потоком інформації та адаптуватися до життя в інформаційному світі.

Інформаційне пізнання має формуватися за такими основними напрямками: створення нормативно-правового, технічного, інституційного й економічного середовища з урахуванням світового досвіду; розбудова сучасної інформаційно-комунікаційної інфраструктури країни через створення умов для її розвитку; забезпечення соціально сприятливих умов для надання інформаційно-комунікаційних послуг усім з метою освіти, навчання, спілкування з державними органами в рамках «електронного уряду». Епістемологічні виміри методологічних підходів до аналізу проблем інформаційного суспільства в теоретико-концептуальному контексті представляють пізнання трансформації функцій держави у розумінні інформаційного суспільства та мережевої самоорганізації, формування нової соціальності, що пов'язана з Інтернет, віртуальною реальністю, цінностями інформаційної цивілізації, вивченням проблем нової соціальності, що пов'язана з зростаючою статистикою девіацій, залежної поведінки (комп'ютерної залежності), інших нових соціально-психологічних синдромів. Інформаційна цивілізація характеризується, як відмічає А. Лазаревич, «формуванням особливої структури соціальних взаємодій і особливих практик пізнання та засвоєння дійсності людиною, соціальними групами» [7, с. 6].

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу / В. П. Андрущенко. – К.: ТОВ «Атлант ЮЕМСі», 2005. – 498 с.
2. Бак Мирослав. Філософія інформатизації освіти / Мирослав Бак; Мін-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – 503 с.
3. Вашкевич В. М. Історична свідомість сучасної молоді: до методології дослідження / В. М. Вашкевич // Вища освіта України. – 2005. – №4. – С.74–79.
4. Воронкова В. Г. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні, соціокультурні виміри. [Монографія] / В. Г. Воронкова. – Запоріжжя: Видавництво ЗДІА, 2010. – 272 с.
5. Воронкова В. Г. Філософія розвитку сучасного суспільства: теоретико-методологічний контекст: монографія / В. Г. Воронкова. – Запоріжжя: ЗДІА, 2012. – 262 с.
6. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура / М. Кастельс; [пер. с англ. О. И. Шкаратана]. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 607 с.
7. Лазаревич А. А. Становление информационного общества: коммуникационно-эпистемологические и культурно-цивилизационные основания / А. А. Лазаревич; науч. ред. И. Я. Левяш. – Минск: Беларуская навука, 2015. – 537 с.
8. Мельник В. В. Формування концепції інформаційного менеджменту: сутність, задачі, основні напрями розвитку / В. В. Мельник // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб. наук. пр.]. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2012. – Вип.49. – С.122–134.
9. Nikitenko Vitalina. Conceptualization of geo-cultural values in the process of teaching of foreign language / Nikitenko Vitalina // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб. наук. пр.]. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2016. – Вип.64. – С.255–259.
10. Олексенко Р. І. Філософія ринкових відносин. Становлення та розвиток в Україні в період глобалізації та інформаційної революції: соц.-філос. аналіз / Р. І. Олексенко. – К.: Знання України, 2013. – 367 с.
11. Осипенко Л. О. Управління інформаційно-комунікативним процесом в умовах глобалізації: теоретико-методологічні засади / Л. О. Осипенко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: зб. наук. пр. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2013. – №53. – С.251–260.
12. Пунченко О. П. Цивилізаційне измерение истории человечества: [монография] / О. П. Пунченко. – Одесса: Астропринт, 2013. – 448 с.
13. Савченко С. В. Філософія глобального інформаційного суспільства як цивілізаційна парадигма розвитку сучасного суспільства / С. В. Савченко // Гілея: науковий вісник: [зб. наук. пр.]. – К.: Вид-во УАН ТОВ «НВП» «ВІР», 2014. – Вип.90. – С.194–198.
14. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Постол О. Є. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. – Київ: Центр навчальної літератури, 2015. – 556 с.
15. Ягодзінський С. М. Глобальні інформаційні мережі у соціокультурній перспективі: монографія / С. М. Ягодзінський. – К.: Аграр Медіа Груп, 2015. – 276 с.

References

1. Andrushhenko V. P. Organizovane suspil'stvo. Problema organizacii ta suspil'noi' samoorganizacii' v period radykal'nyh transformacij v Ukraini na rubezhi stolit': Dosvid social'no-filosof'skogo analizu / V. P. Andrushhenko. – K.: TOV «Atlant JuEMSi», 2005. – 498 s.
2. Bak Myroslav. Filosofija informatyzacii' osvity / Myroslav Bak; Min-vo osvity i nauky Ukrainy; Nac. ped. un-t imeni M. P. Dragomanova. – Kyi'v: Vyd-vo NPU imeni M. P. Dragomanova, 2015. – 503 s.
3. Vashkevych V. M. Istorychna svidomist' suchasnoi' molodi: do metodologii' doslidzhennja / V. M. Vashkevych // Vyshha osvita Ukrainy. – 2005. – №4. – S.74–79.
4. Voronkova V. G. Filosofija globalizacii': socioantropologichni, socioekonomichni, sociokul'turni vymiry. [Monografija] / V. G. Voronkova. – Zaporizhzhja: Vydavnytvo ZDIA, 2010. – 272 s.
5. Voronkova V. G. Filosofija rozvytku suchasного suspil'stva: teoretyko-metodologichnyj kontekst: monografija / V. G. Voronkova. – Zaporizhzhja: ZDIA, 2012. – 262 s.
6. Kastel's M. Informacionnaja jepoha: jekonomika, obshhestvo, kul'tura / M. Kastel's; [per. s angl. O. I. Shkaratana]. – M.: GU VShJe, 2000. – 607 s.
7. Lazarevich A. A. Stanovlenie informacionnogo obshhestva: kommunikacionno-jepistemologicheskie i kul'turno-civilizacionnye osnovanija / A. A. Lazarevich; nauch. red. I. Ja. Levjash. – Minsk: Belaruskaja navuka, 2015. – 537 s.
8. Mel'nyk V. V. Formuvannja koncepcii' informacijnogo menedzhmentu: sutnist', zadachi, osnovni naprjamy rozvytku / V. V. Mel'nyk // Gumanitarnyj visnyk Zaporiz'koi' derzhavnoi' inzhenernoi' akademii': [zb. nauk. pr.]. – Zaporizhzhja: Vyd-vo ZDIA, 2012. – Vyp.49. – S.122–134.
9. Nikitenko Vitalina. Sonceptualization of geo-cultural values in the process of teaching of foreign language / Nikitenko Vitalina // Gumanitarnyj visnyk Zaporiz'koi' derzhavnoi' inzhenernoi' akademii': [zb. nauk. pr.]. – Zaporizhzhja: Vyd-vo ZDIA, 2016. – Vyp.64. – S.255–259.
10. Oleksenko R. I. Filosofija rynkovyh vidnosyn. Stanovlennja ta rozvytok v Ukraini v period globalizacii' ta informacijnoi' revolucii': soc.-filos. analiz / R. I. Oleksenko. – K.: Znannja Ukrainy, 2013. – 367 s.
11. Osypenko L. O. Upravlinnja informacijno-komunikatyvnyjnyj procesom v umovah globalizacii': teoretyko-metodologichni zasady / L. O. Osypenko // Gumanitarnyj visnyk Zaporiz'koi' derzhavnoi' inzhenernoi' akademii': zb. nauk. pr. – Zaporizhzhja: Vyd-vo ZDIA, 2013. – №53. – S.251–260.
12. Punchenko O. P. Civilizacionnoe izmerenie istorii chelovechestva: [monografija] / O. P. Punchenko. – Odessa: Astroprint, 2013. – 448 s.
13. Savchenko S. V. Filosofija global'nogo informacijnogo suspil'stva jak cyvilizacijna paradygma rozvytku suchasного suspil'stva / S. V. Savchenko // Gileja: naukovyj visnyk: [zb. nauk. pr.]. – K.: Vyd-vo UAN TOV «NVP» «VIR», 2014. – Vyp.90. – S.194–198.
14. Sosnin O. V., Voronkova V. G., Postol O. Je. Suchasni mizhnarodni systemy ta global'nyj rozvytok (social'no-politychni, social'no-ekonomichni, social'no-antropologichni vymiry): Navchal'nyj posibnyk / O. V. Sosnin, V. G. Voronkova, O. Je. Postol. – Kyi'v: Centr navchal'noi' literatury, 2015. – 556 s.
15. Jagodzins'kyj S. M. Global'ni informacijni merezhi u sociokul'turnij perspektyvi: monografija / S. M. Jagodzins'kyj. – K.: Agrar Media Grup, 2015. – 276 s.

Chernykh T. N., primary school teacher specialized school with №155 Intensive English Language (Ukraine, Kyiv), valentina-voronkova@yandex.ru

Epistemological dimension of methodological approaches to the analysis of the problems of information society: theoretical-conceptual context

Defined theoretic-conceptual context of the methodological foundations of the information society, which requires an explanation of the structure of the search of the methodological research methods information society. An approach to the definition of the subject of the information society and methodological principles of analysis of the problems of the information society. Disclosed criteria for analysis of the information society as a holistic social and cultural organism and reasonably conceptualizing the information society in the context of fundamental changes in the structure and nature of the method of social development. Concluded that the foundations of the methodological approaches of civilization – dimensions of the information society.

Keywords: information society, methodology, epistemology, methodological approaches, the structure of the methodological approach, the criteria of the information society, the civilizational approach.

Черныш Т. Н., учитель начальных классов специализированной школы №155 с углубленным изучением английского языка (Украина, Киев), valentina-voronkova@yandex.ru

Эпистемологические измерения методологических подходов к анализу проблем информационного общества: теоретико-концептуальный контекст

Определяется теоретико-концептуальный контекст методологических оснований информационного общества, который требует объяснения структуры методологического поиска методов исследования информационного общества. Выявлены подходы к изучению предмета информационного общества и определены методологические принципы анализа проблем информационного общества. Раскрыты критерии анализа информационного общества как целостного социокультурного организма и обоснована концептуализация информационного общества в контексте кардинального изменения структуры и характера метода социального развития. Сделан вывод, что в основе методологических подходов – цивилизационные измерения информационного общества.

Ключевые слова: информационное общество, методология, эпистемология, методологические подходы, структура методологического подхода, критерии информационного общества, цивилизационный подход.

* * *

УДК 161.225.23

Бережнюк М. М.,
аспірантка кафедри логіки, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
rina.berezhnjuk@gmail.com

**ПРОБЛЕМА НЕВИРАЖЕНИХ ЗАСНОВКІВ
В АРГУМЕНТАЦІЇ**

Запропоновано погляд на проблему невиражених засновків дослідження статусу та місця імплікатур в аргументації з позицій логічного та риторичного підходів, а також сучасних концепцій.

Метою цієї статті є аналіз відмінних положень вчених щодо проблеми невиражених засновків в аргументації та способів їх виявлення.

Методи дослідження: хронологічний, аналітичний, компаративний.

Дослідник визначає одну з основних причин неоднозначного ставлення до невиражених засновків – відмінність видів умовиводів (дедуктивні, індуктивні) та методів їх дослідження в різних підходах: логічному та риторичному, а також різних концепціях сучасних логічних досліджень.

Висновок, до якого приходять автор: невиражені засновки є актуальним предметом дослідження в теорії аргументації. У традиційній логіці заснувалось дві протилежні позиції щодо їх вивчення – логічна та риторична. Сьогодні існують різні ракурси погляду на природу імплікатур, способи їх виявлення та релевантність в аргументації. Для частини дослідників невиражені засновки є помилкою, інші констатують їх ефективність як засобу переконання. Одностайного визначення та статусу невиражених засновків серед науковців неформального логічного підходу досі не прийнято.

Ключові слова: неформальна логіка, теорія аргументації, невиражені засновки.

В аргументації завжди присутнім є дещо імпліцитне, приховане, невиражене, тобто окрім вербальних засобів наявні й екстралінгвістичні прийоми. При вираженні власної позиції та підборі аргументів на її захист мовці завжди оперують тими засновками, що є похідними з

їхнього власного досвіду та світоглядних установок. Оратори прагнуть передбачити, які засновки будуть найбільш прийнятними для аудиторії/опонента та вдало їх застосовують в обґрунтуванні як ще один механізм переконання. Таким чином, кожен висловлений аргумент може містити ряд імпліцитних аргументів, що закладені в основу його формування. Проблема невиражених засновків є однією із найменш досліджених тем у теорії аргументації. Якщо логіка має справу виключно із явним знанням, то в аргументації ми працюємо на перетині виражених та невиражених аспектів мовлення. Саме такі невиражені засновки здатні ставати методом впливу або ж навпаки проблемою в дискусії та можуть провокувати хибність ведення аргументації.

Вивчення питання невиражених засновків почалося з Аристотеля, Боеція та Цицерона. Серед сучасних вчених, що займаються цією проблематикою такі видатні фахівці як Девід Блер (D. Blair), Ральф Джонсон (R. Johnson), Девід Хічкок (D. Hitchcock), Франс ван Ємерен (van Eemeren), Роберт Гроотендорст (R. Grootendorst), Сюзанн Геррітсен (S. Gerritsen), Лео Гроарк (L. Groarke), Труді Говь (T. Govier), Джон Вудс (J. Woods), Даглас Волтон (D. Walton) та ін.

Досліджуючи невиражені засновки вчені застосовують такі синоніми: імплікатура, ентимема, implicit issues, implicit premises, unexpressed premises, missing premises та ін.

Вищезгадані наковці пропонують різні підходи для виявлення невиражених засновків в аргументативному процесі, зокрема апелюють до схем аргументації, пропонують застосовувати виключно дедуктивні прийоми для відновлення міркування в повному вигляді. Окрім того, існують й помірковані позиції – так званого плюралістичного підходу, за якого поєднують зазначені методи та для кожного конкретного випадку знаходять індивідуальні механізми. Однак остаточного способу для їх віднаходження сьогодні не встановлено.

Невиражені засновки постають проблемою в аргументації не лише через неможливість віднайти усі імплікатури, але й тому, що не завжди імпліцитні складові пропускають несвідомо. Часто невиражені засновки не озвучують умисно, з метою уникнення небажаних емоцій та реакцій опонента та для підсилення аргументів, або для приховання найменших натяків на можливі контраргументи. Метою нашого дослідження постає розкриття проблеми невиражених засновків, дослідження їх історичного розгляду та впливу на перебіг аргументації. Методи дослідження: хронологічний, аналітичний, компаративний.

Впродовж розвитку дисциплін логічного циклу імплікатури розглядали з двох різних позицій: суто логічної (traditional logical approach) та риторичної (traditional rhetorical approach) [1, с. 64–66]. З точки зору традиційного логічного підходу (traditional logical approach), ентимема – це умовивід, в якому засновок (чи висновок) залишається невираженим. Внаслідок цього таке судження є логічно (дедуктивно) неповним та помилковим. Для коректності міркування логічно необхідним постає відновлення його в повному вигляді за рахунок виявлення невираженого засновку (висновку) за допомогою правил логічної (дедуктивної) побудови судження. Засади традиційного логічного підходу містяться в працях таких античних мислителів як Цицерон та Боецій [1, с. 64].